Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

SOLDATLIV OG HISTORIEN OM "DEN TOTALE EINSATZ"

av Henning Jonassen

Del 11:

Jeg lå stadig og kikket over mot russerne mens jeg sendte avgårde et og annet skudd - for det meste på måfå - det var sjelden jeg så noe til dem. Men vi merket godt at de hadde oss bedre på kornet fordi de kunne se alt som beveget seg hos oss mot synsranden. Kulene suste like forbi ørene på meg og slo inn i brystvernet så jordspruten sto meg rett i ansiktet. Også granater kom susende og smalt i bakken titt og ofte.

Soldaten til venstre for meg ropte plutselig at jeg ikke burde holde hodet så høyt. Jeg kunne fort få meg en kule i skallen, sa han. Jeg tok hans råd ad notam og ble mer forsiktig. Jeg var nok en nybegynner og grønnskolling fremdeles!

Like etter hørte jeg imidlertid et utrop fra den samme soldaten og så ham kaste geværet og hjelmen fra seg, jumpe opp av hullet og legge ivei det beste han hadde lært nedover bakken og inn i skogen bak oss. Russerne oppdaget ham idet han sprang opp og sendte en serie granater etter ham. Var han blitt truffet og såret mon tro?

Tre, fire meter fra meg lå en død tysk soldat. Jeg oppdaget ham da det ble lyst. Jeg visste også at det lå en død i hullet like til høyre for meg. Vi hadde sett ham i siste liten om natten før jeg skulle til å hoppe nedi på ordre fra underoffiseren. En tanke slo ned i meg; skulle jeg våge å åle meg bort til ham som lå på bakken og hente hans oppakning? Han trengte den jo ikke lenger, og jeg manglet både det ene og det andre. Jeg skulle bl.a. gjerne hatt skjorte og undertøyskift som de andre.

Jeg bestemte meg for å prøve, og dermed krøp jeg forsiktig bortover og fikk åpnet tornistret hans mens jeg betraktet ham der han lå. Det var en ung og kraftig gutt i attenårs alderen med uvanlig pene ansiktstrekk. En granat hadde slått ned like ved siden av ham og satt et brutalt punktum for hans unge liv. Han var ukjent for meg, så han måtte vel ha tilhørt de avdelingene som hadde forsvart høyden før den ble tatt av russerne.

Jeg fikk dratt ut skjorte, undertøy, fotkluter og et lær-etui som inneholdt barber- og toilettsaker. Nå kunne jeg endelig kaste de elendige greiene jeg hadde brukt i det siste. Klærne var godt brukbare selv om de var litt hullet etter granatsplintene.

Timene gikk og solen forsvant bak skogen i vest. I skumringen kom underoffiseren krypende langs stillingene igjen. Han stoppet en stund hos meg og slo av en prat. Han kunne fortelle at felt-kjøkkenet var kommet på plass og var iferd med å koke middag. Når det ble ordentlig mørkt skulle vi komme oss ned til en nærmere angitt bondegård og hente middagsmat, brød, pålegg og sigaretter. De aktet å bruke dette stedet til proviantutdeling, selv om feltkjøkkenet var stasjonert halvannen kilometers vei lenger bak.

Det skulle også bli ordnet med nye mannskaper til erstatning for alle de falne, men dette ville ta noen dager, så foreløbig måtte vi bli stående uten avløsning.

Jeg nevnte de døde som lå omkring, og han lovte å gi beskjed til saniteten slik at de kunne bli hentet når det ble mørkt. Han fant ut at jeg ved å flytte til det nærmest ledige hullet til venstre fikk et bedre skytefelt, så vi krabbet bort og jumpet nedi.

Idet samme sa det PANG, og da vi fikk ristet jorden av oss og kikket opp ble vi stående å se forskrekket på hverandre. En fulltreffer av en granat hadde rasert det hullet vi nettopp hadde forlatt....!

- Denne gangen hadde vi jammen flaks!", sa underoffiseren med en alvorlig og ettertenksom mine.

En stund etter at han hadde ålet seg videre, kom soldaten som hadde løpt avgårde om morgenen listende oppover og skled ned i hullet til meg. Han hadde en stor bandasje om hodet, og begynte å legge ut om hva som hadde skjedd ham denne morgenen. Han hadde stått og siktet, og mente han hadde en russer på kornet, da han plutselig følte et voldsomt slag mot hjelmen og hodet. Det gnistret for øynene hans og han trodde at han var bevistløs et øyeblikk. Da han kom til seg selv, rev han av seg hjelmen og fikk se at det var hull både foran og bak!

- Er jeg død - eller lever jeg enda, tenkte han - mens han kjente etter med hånden om det var hull i hodet også. Han fikk blod på hånden og dermed løp han avsted. Han hadde håpet at det skulle ha vært et "Heimatschuss" (Et sår alvorlig nok til å ha blitt dimittert), men det viste seg at kulen bare hadde skrapt en stripe av huden på skallen. Etter å ha barbert ham litt på hodet og lagt på en bandasje, hadde saniteten sendt ham rett tilbake til "dritten og møkka" igjen, som han sa.

Han het Rudolf, men ble bare kalt Rudi, og var en morsom og vittig kar. I de følgende dager på "Der Todeshöhe", som vi heretter kalte den, krøp vi ofte over til hverandre og sto lange stunder i samme hull og pratet. Hans stadige omkved var at "Der Krieg ist bald alle", hvilket betydde at krigen snart var slutt. Han var fra Berlin, i 17-års alderen, sønn av en banksjef og veldig interessert i musikk. Han lengtet hjem til instrumentet sitt og det orkesteret han var medlem av. Vi var begge nye i kompaniet og hadde ennå ikke rukket å bli særlig godt kjent med de andre. Men med sin kunstnernatur, sitt gode humør, vittige fremferd og visesang ble han hurtig en populær person i kompaniet.

Siden det så ut til at vi ville bli liggende i stillingene en tid uten avløsning, tok jeg spaden og begynte å arbeide for å gjøre det litt mer bekvemt i jordhullet. Først gravde jeg ut en hylle i den ene veggen en halvmeter opp fra bunnen, hvor jeg plasserte tornistret, håndgranater og andre effekter. Deretter en lang tunnel på den andre siden, som jeg kunne krype inn i for å sove, eller benytte når granatregnet ble altfor tett.

Det var godt å ha noe å beskjeftige seg med, så vi drev stadig med forbedringer og utvekslet ideer og erfaringer på dette området. Enkelte bygde ut stillingene sine til de rene luksushull, med raffinerte oppholdsrom og avtrede til å gjøre sitt fornødne i. De

104745

Gjallarhorn 1.13 Nr. 3

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

var ute i skogen om natten og hentet stokker til avstivning og til tak, men så vidt drev ikke jeg det.

Dessuten var det ikke mulig å få det så "hyggelig" hos meg, etter at jeg under gravingen støtte på en fot fra en russisk soldat, som var begravet der. Antagelig var han blitt slengt ned i et granathull og måket over. Siden var så skytterhullet gravd ut, uten at noen visste om den falne som lå der. Jeg fylte igjen omkring foten og forsøkte å tenke minst mulig på saken.....

Mot slutten av vårt opphold på "Der Todeshöhe", kom pionertropper og laget et ordentlig skyttergravsystem, med solide bunkere av tømmer og jord. De jevnet ut jorden omkring og gjorde seg stor flid. Som en spøk ble det foreslått at de også burde så plengress og anlegge blomsterbed. Forøvrig så hele høyden ut som et månelandskap med alle kraterne.

En natt var pionertroppen uheldig og fikk en granattreffer mellom seg. Det var svakt måneskinn og de holdt på med å hente inn noen døde russere da det smalt. Mange ble drept og såret, og hendelsen gjorde et dypt inntrykk. Det var mange kjekke og friske gutter som gikk tapt den natten.....

Nye mannskaper kom opp til oss for å erstatte tapene vi hadde hatt. Russerne forsøkte seg etter en tid med noen voldsomme angrep, men da var allerede forsterkningene på plass - bl.a. et par maskinkanoner - som var plassert slik at de la en kraftig sperreild foran og på dem, og tvang dem tilbake. Det minsket på ammunisjonen hos oss, og vi fikk ordre om å spare på kruttet. Russerne var fullstendig overlegne med artilleri og granatkaster.

I et av angrepene var det såvidt vi klarte å holde stangen. Endel av russerne nådde helt frem til stillingene våre og både håndgranater og bajonetter var flittig i bruk.

Vi gjorde forresten en merkelig observasjon ved et par av angrepene. Det så ut som det fra russernes mer tilbaketrukne stillinger, ble skutt med maskingevær bakom og etter deres egne tropper som var i angrep! Enkelte gjettet på at dette var for å tvinge dem frem, men jeg fikk ikke til å tro på noe så grusomt dengang. Senere er det allikevel blitt bekreftet at de hadde spesialavdelinger av kommunister til dette bruk. Av sporlysene kunne vi tydelig se hvordan salvene slo ned og la angriperne så og si under dobbelt ild, slik at de risikerte å bli dødens bytte enten de gikk frem eller tilbake.

Det var rart å tenke på, at vi utgjorde en liten del av en mektig linje av soldater, som buktet seg tvers gjennom Europa både i øst og vest, samt en front i Nord-Norge og Nord-Italia. Fra høyden hadde vi utsikt flere kilometer til begge sider, og i mørke og stjerneklare netter utspilte det seg et imponerende fyrverkeri av raketter, sporlys, granateksplosjoner og hus som var skutt i brann. Men det kunne også være ganske stille i lange perioder, inntil det plutselig smalt et skudd som utløste en kjedereaksjon og satte hele avsnittet i kok på et øyeblikk.

Vi var merkelig godt beskyttet i våre hull og i skyttergraven. Det måtte en fulltreffer til for å gjøre noen skade, men granatilden og stillingskrigen krevde likevel sine daglige ofre. Vi skjønte at dette frontavsnittet ikke var av så stor viktighet for russerne akkurat nå. Det var på andre kanter det foregikk større ting - i Wien og ved Berlin. For oss syntes det skremmende og nesten utrolig å forestille oss Stalins Røde Arme som herrer i disse byene. Men at slutten nærmet seg med raske skritt for oss var det ingen tvil om. Den anglo-amerikansk-russiske ringen rundt de tyske armeer ble nok trangere for hver dag.

En kveld hørte vi et svært spetakkel over hos russerne med rop og skrål. Noen hadde visst drukket seg fulle, og en kvinne skrek hjerteskjærende og gjentok flere ganger:

- Hjelp - hjelp, jeg vil dø! Jeg vil heller dø!"

Det var fælt å høre på, men vi kunne ikke gjøre annet enn å sende noen skuddsalver bortover. Vi forsto at det skjedde både voldtekter og det som verre var der borte, men at det fantes sivile igjen i byen hadde i alle fall ikke jeg trodd før vi hørte skrikene.

En hel uke ble vi værende i hullene nesten uten å forlate dem, bortsett fra om kveldene og nettene når enkelte ble tatt ut for å hente mat og andre korte snarturer. Kosten var forresten god og rikelig nå, så vi sultet ikke mer, og vi fikk flere sigaretter pr. dag enn før. Dessuten hadde vi et uutømmelig vinlager i en kjeller på en bondegård, som vi hadde oppdaget i skogen noen hundre meter nede i skråningen bak oss. Det ble endel trafikk dit om nettene for å fylle feltflaskene, og for å hente vann fra en pumpe på tunet til vask og barbering. I mørket skjedde det imidlertid at noen hadde rotet og ikke fått stengt tappekranen på et av de mektige vinfatene, slik at all vinen rant ut. Det ble lagt planker til gangvei over gulvet for å komme til fatene tørrskodd. Stort sett må man kunne si at vi hadde det forholdsvis bra. Særlig når man tenker på soldatene under felttoget i øst, som kjempet helt frem til Volga i 20-30 kuldegrader og gikk under, som hele den 6. arme, i kulde og snø der borte.

Men så en kveld fikk den gruppen jeg tilhørte beskjed om at vi kunne gå ned til den ovenfor nevnte bondegården og oppholde oss der et døgn for "Erholung" og rekreasjon. Granater hadde truffet hustaket, som besto av halm, og flerret det delvis av, men i fjøset fikk vi ligge lunt og godt i høyet i kubåsene. Neste dag laget vi en grue ute på tunet, varmet vann og fikk oss en høyst påkrevet vask og et bad. Vi renset og børstet klærne, knekket lus, pusset våpnene og hadde nok å stå i med. Etter det lange oppholdet i jordhullene var det fullt av sand og jord overalt - i støvlene, håret og i ørene.

Inne i huset fant vi litt maismel og vi satte igang med å koke grøt. Men uheldigvis slo akkurat da en granat ned på tunet og trykket forårsaket at kokekarene veltet av gruen. Til vår store ergrelse så vi at grøten forsvant ned i asken og på bakken, men vi hadde hørt granaten og kastet oss ned, så ingen ble skadet.

En av "gutta", som hadde vært lenge ved fronten og satt inne med erfaringer, begynte å snuse litt rundt på gården. På en åkerlapp like ved huset fant han noe han mente kunne være av

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

interesse; det var tegn som tydet på at det nylig var blitt gravd der. Han begynte å spa opp jorden og ba oss andre om å hjelpe til. Og ganske riktig - det kom til syne kasser og esker med husgeråd, sengeklær og forskjellig andre fattigslige eiendeler som familien hadde skjult før de flyktet. Vi lot tingene ligge og gravde over igjen, men en trebutt med ekte smult tok vi opp. Enkelte var så glupske at de åt smult med skje så fettet rant nedover haken.

Om kvelden gikk vi opp igjen og avløste en annen gruppe som fikk komme ned til gården til "rekreasjon".....

Heretter ble vi avløst hver annen eller tredje hver dag til en dags hvilepause. Frontlivet ble etterhvert en rutine og en jobb som man gikk til - nesten i likhet med annet arbeide - men med den forskjell at man stadig streifet den tanken, at idag er det kanskje din tur. Imorgen er heller ikke du blant de levende lenger.....

Det hendte også, at det i forbindelse med hviledagen, ble arrangert en kameratskapsaften. Den foregikk på en bondegård, hvor kompanisjefen hadde innrettet kommandoplass (Kompanie-gefechtstand). Der ble det sunget og "musisert", og drukket vin under stor stemning. Merkelig nok var det soldater som hadde dratt med seg både trekkspill, fiolin og gitar til fronten - nok til et helt lite orkester - og hver mann fikk ønske seg en melodi som trioen spilte. I det hele tatt så synes jeg det var mer gemyttelig forhold mellom befal og menige ved fronten enn i militærleirene og ellers. Omgangstonen var nå mer kameratslig og liketil, uten så stor vekt på former og etikette, som vi hadde vært vant til før.

Så en dag fikk vi beskjed om at hele divisjonen skulle trekkes tilbake fra fronten for å sendes til et annet sted. Ryktene tok til å svirre om at alle SS-troppene i området skulle settes inn i kampene ved Wien - ja, at vi sammen med andre eliteavdelinger skulle gjøre et forsøk på å gjenerobre byen, og at Wehrmacht skulle overta etter oss her.

I puljer kom så en dag de nye, velpussede og friske troppene fra Wehrmacht. De hadde en imponerende utrustning, adskillig bedre enn den vi var utstyrt med.

Over hos russerne hadde de nok merket at det foregikk noe ekstra, for de satte igang et voldsomt bombardement mens avløsningen pågikk, slik at vi fikk oss en kraftig avskjedssalutt. Vi mistet nok noen mann under denne operasjonen også, både vi og Wehrmacht. Vi kunne se saniteten løpe frem og tilbake med bårene sine, men i den troppen jeg tilhørte, tror jeg alle kom helskinnet fra det. På det tidspunkt vi forlot "Der Todeshöhe", var byen Straden temmelig sønderskutt og ødelagt.

Vi fant tilbake til bilparken vår, og etter endel trøbbel og dytting for å få start på kjøretøyene, kom vi avgårde. Meningen var, såvidt jeg forsto av ryktene, at divisjonen med alt materiell skulle til en jernbanestasjon og lastes på tog, for så å sendes nordover i retning Wien. Vi ble imidlertid innkvartert på noen bondegårder i en landsby noen dager, mens vi ventet på transport videre. Vi benyttet tiden til å slikke våre sår og å ta en oppussing både på oss selv og utstyret. Og så sannelig fikk vi ikke litt linjeeksersis igjen for at vi ikke helt skulle glemme å gå i takt og gjøre "zackige" vendinger.....

Den gamle og muligens litt senile "Grossvateren" på gården protesterte høylytt og energisk på at vi kom og slo oss ned i låvebygningen hans. Han var redd for at vi skulle være uforsiktige med varmen, sa han - men roet seg ned etter at troppsføreren hadde hatt en samtale med ham.

Så en natt mens vi sov i høylåven kom vakten inn og vekket oss med ropet at Hitler var død og at admiral Dönitz hadde overtatt makten. Ingen sa noe særlig, men vi tenkte nok alle at nå var det slutt på krigen.

Men det var nok ikke helt slutt enda. På jernbanestasjonen fikk vi lastet inn bilene, alt annet materiell og oss selv på lange godstog. Så bar det nordover forbi Graz igjen. I utkanten av Graz så vi at alt var gjort klart til forsvar av byen. Skyttergraver var kastet opp og kanonstillinger og bunkere gjort istand.

Mens vi sto der på jernbanestasjonen gled et passasjertog langsomt forbi med kurs sydover. I de åpne kupevinduene sto en masse mørkhårete og svartmuskede menn - antagelig italienere eller balkanfolk. Vi gjettet på at det var slike som hadde vært på arbeide i Østerrike/Tyskland, eller løslatte fanger på vei hjem. Mange av dem knyttet nevene mot oss og demonstrerte med kommunistisk hilsen og sang Internasjonalen, mens andre kastet forskjellige gjenstander etter toget vårt.

Dette syntes vi var en uhørt frekkhet, og endel av gutta grep geværet og skulle til å skyte - eller late som - men ble stoppet av andre som la seg imellom. Etterpå ble det pratet endel om disse elendige "degos", som var slike ynkelige soldater, men som kjekket seg nå da det sto på et tog i fart og visste at vi ikke kunne få tak i dem. De var tydeligvis kommunister som feiret seiren.

Reisen gikk videre nordover mot Wien, inntil vi ble stående stille for godt på en stasjon. Det ble nå gitt ordre om at alt skulle losses av toget, og da det var gjort tok vi landeveien fatt med bilene sydvestover i retning av Klagenfurt. Det het seg nå at vi skulle ta oss frem til Alpene for å fortsette krigen derfra, hvor det var gode forsvarsmuligheter. Noen av bilene slapp opp for bensin og måtte taes på slep, og p.g.a. dette og andre videverdigheter gikk det nokså sakte med oss.

Ved middagstider en dag, etter at vi hadde tatt av fra hovedveien og svingt i nordlig retning, stoppet vi et sted omtrent midtveis mellom Graz og Klagenfurt. Feltkjøkkenet ble stilt opp på veikanten og kokkene fyrte opp og gjorde forberedelser til å koke en eller annen slags "Eintopf". Ryktene om at krigen var slutt ble stadig sterkere.

Vi ruslet omkring eller satt i grupper og pratet - noen la seg i gresset og sov. Veien var full av kjøretøy av alle slag. Det var sol fra skyfri himmel og varmt og deilig i været. Alt virket litt underlig. Det lå oppbruddstemning i luften - en epoke var slutt og vi sto foran noe nytt.....

Endel av offiserene hadde øyensynlig tatt seg en tår over tørsten. Vi syntes de

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

begynte å virke litt rørete av seg - litt unaturlig muntre og pratsomme.

Da med ett kom noen store amerikanske fly i lav høyde. Først drysset det ut en mengde med fallskjermtropper, deretter kom nye fly som slapp ned store beholdere.

Vi sprang i stilling og gjorde klar til kamp, mens fallskjermsoldatene dalte ned bare noen hundre meter borte. Et skogholt skjulte dem for oss. En Speetropp ble sendt avgårde, og kort tid etter hørte vi en intens, men kortvarig skuddveksling i retning av en landsby litt lenger vekk. Fallskjermtroppene hadde tatt veien dit.

Fortsettes....